

# Petra Gregorčič Mrvar, Katja Jeznik, Marjeta Šarić in Barbara Šteh

## Soočanje svetovalnih delavk in delavcev v vzgojno-izobraževalnih ustanovah z epidemijo covid-19

**Povzetek:** Življenje in delo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah ter obenem delo šolske svetovalne službe se je ob izbruhu epidemije covid-19 v trenutku spremenilo. Izobraževalni proces je potekal na daljavo in bil v mnogočem okrnjen ter spremenjen, v okviru tega pa tudi razvojno in svetovalno delo (šolske) svetovalne službe. Več dosedanjih evalvacijskih študij kaže, da je dolga tradicija svetovalne službe znotraj posamezne vzgojno-izobraževalne ustanove dobrodošla in dobro sprejeta že ob običajnih razmerah. Namen pričujočega prispevka pa je prikazati izsledke raziskave, v kateri smo proučevali, kako se je svetovalna služba soočala z vprašanji, izzivi in težavami, ki so se pojavili med izvajanjem izobraževanja in svetovalnega dela na daljavo. Raziskava je potekala prek spletnega anketnega vprašalnika v aprilu 2020. V neslučajnostni vzorec smo zajeli 328 svetovalnih delavcev. Ugotovili smo, da so bili svetovalni delavci med epidemijo pomembni akterji pri reševanju različnih situacij, ki so povezane z odnosi med odraslimi in otroki oz. mladostniki, z učnim delom, vzgojnimi vprašanji ter dilemami učiteljev pri izvajanju šolskega dela na daljavo, ne nazadnje pa tudi z vodenjem vzgojno-izobraževalne ustanove.

**Ključne besede:** šolski svetovalni delavci, epidemija covid-19, svetovalno delo, izzivi in težave, sodelovanje

UDK: 37.091.12.

Znanstveni prispevek

*Dr. Petra Gregorčič Mrvar, docentka, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija; e-naslov: petra.gregorcicmrvar@ff.uni-lj.si*

*Dr. Katja Jeznik, docentka, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija; e-naslov: katja.jeznik@ff.uni-lj.si*

*Dr. Marjeta Šarić, asistentka, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija; e-naslov: marjeta.saric@ff.uni-lj.si*

*Dr. Barbara Šteh, izredna profesorica, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, Aškerčeva 2, SI-1000 Ljubljana, Slovenija; e-naslov: barbara.steh@ff.uni-lj.si*

## Uvod

Ob izbruhu epidemije covid-19 se je življenje in delo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah v trenutku izjemno spremenilo. Skupnost otrok, učencev oz. dijakov in strokovnih delavcev<sup>1</sup> se je preselila v virtualni prostor. S tem so se odprla številna vprašanja o vplivu teh sprememb na vzgojne, izobraževalne in svetovalne procese ter vlogo svetovalne službe (prim. Gregorčič Mrvar idr. 2020a; Šarić in Gregorčič Mrvar 2020; School Counseling During COVID-19 2020). Med drugim se zastavlja vprašanje, v kolikšni meri so (šolski) svetovalni delavci prilagodili svoje delo, da bi bili v kar največjo podporo vsem, ki so to podporo potrebovali, in na drugi strani v kolikšni meri so jih v njihovih prizadevanjih podprli vodstvo šole in ustrezne državne institucije (Savitz-Romer idr. 2020).

V letu 2018 smo na Oddelku za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete v Ljubljani opravili analizo delovanja svetovalne službe v osnovnih in srednjih šolah ter potrdili ugotovitve več dotedanjih evalvacijskih študij, ki kažejo, da je dolga tradicija svetovalne službe znotraj posamezne vzgojno-izobraževalne ustanove dobrodošla že ob običajnem vzgojno-izobraževalnem procesu (Gregorčič Mrvar idr. 2020b), na podlagi teh izsledkov pa smo lahko domnevali, da je (bila) še posebej nujno potrebna v razmerah dela vzgojno-izobraževalnih ustanov v času epidemije, ki je zajela Slovenijo. Svetovalna služba naj bi bila namreč ključni akter pri reševanju različnih situacij, ki so povezane z odnosi med odraslimi (učitelji in starši) in otroki oz. mladostniki, z učenjem, vzgojnimi vprašanji ter dilemami učiteljev – tudi pri izvajanju pedagoškega dela na daljavo (Gregorčič Mrvar idr. 2020a). Prav tako naj bi bila tisti del strokovne podpore zaposlenim, staršem in otrokom oz. mladostnikom, ki lahko pomaga osmisliti in izboljšati bivanje, delo in učenje tudi v času izobraževanja na daljavo. Učitelji so (bili) praviloma usmerjeni v pripravo pedagoških gradiv in sprotno komunikacijo z učenci in dijaki o opravljanju šolskih obveznosti, svetovalni delavci pa naj bi bili posebej pozorni tudi na otroke in mladostnike ter starše iz ranljivejših družbenih skupin (prav tam).

---

<sup>1</sup> V besedilu bomo zaradi poenostavitve uporabljali izraze v slovnični obliki moškega spola, ki so uporabljeni nevtrarno in veljajo za vse.

## Teoretično izhodišče

Temeljna usmerjenost svetovalne službe, ki je ključna tudi v obdobju, ko se kažejo številna vprašanja in negotovosti v vzgojnem in izobraževalnem delu ter procesu, je (p)ostati razvojno-preventivno usmerjena služba in kot taka odločilna pri doseganju višje kakovosti dela vzgojno-izobraževalnih ustanov. Takšna naravnost je usklajena s sodobnimi vzgojno-izobraževalnimi težnjami, ki postavljajo v ospredje načela inkluzije, medkulturnosti, participacije ipd. (Gregorčič Mrvar idr. 2020b; prim. Bain 2012; Carey idr. 2017; Gregorčič Mrvar in Resman 2019; Köse 2017). Razvojno-preventivna naravnost svetovalne službe se kaže na treh ravneh njenega delovanja (Gregorčič Mrvar idr. 2020b; Gregorčič Mrvar in Resman 2019). Prva raven zajema delo svetovalne službe pri strokovnih nalogah vzgojno-izobraževalne ustanove kot celote, kjer se ukvarja z vidiki načrtovanja, izvajanja in evalviranja različnih konceptov dela, skupnih akcij, projektov ipd. Delo svetovalne službe na tej ravni se močno navezuje na sodelovanje z vodstvom. Druga raven se nanaša na neposredno sodelovanje v vzgojno-izobraževalnem procesu, zato je za svetovalnega delavca še posebej pomembno kakovostno sodelovanje z učitelji ali vzgojitelji, ki jim daje strokovno podporo. Tretja raven pa vključuje podporo otrokom, učencem oz. dijakom. Sem sodi tudi sodelovanje in (po)svetovanje med različnimi akterji v primeru težav in stisk otrok oz. mladostnikov. Iz tega opisa je jasno razvidno, da mora biti svetovalna služba vpeta v delovanje celotne vzgojno-izobraževalne ustanove in da je za njeno uspešno delovanje treba razviti partnersko sodelovanje tako z akterji znotraj vzgojno-izobraževalne skupnosti kot zunaj nje (prim. Epstein 1995; Esler idr. 2002; Kalin idr. 2009; Gregorčič Mrvar idr. 2016; Sheridan idr. 2002) ter sodelovalno kulturo v vzgojno-izobraževalni ustanovi (Fullan in Hargreaves 2000; Polak 2007). Takšno razvojno-preventivno usmerjenost bo svetovalna služba torej dosegla, če bo interdisciplinarno zastopana in bo lahko s svojimi dejavnostmi vključena v delo vzgojno-izobraževalne ustanove na različnih ravneh, v sodelovanju z vsemi akterji vzgojno-izobraževalnega dela.

Izsledki nekaterih dosedanjih raziskav o delovanju šolske svetovalne službe pri nas kažejo, da je sodelovanje svetovalne službe z različnimi akterji v vzgojno-izobraževalni ustanovi dobro. Po ugotovitvah raziskave, opravljene med pedagoškimi delavci v slovenskih šolah (Valenčič Zuljan idr. 2011), je denimo skoraj tri četrtine učiteljev (73,1 %) in še več ravnateljev (92,7 %) ocenilo sodelovanje s šolsko svetovalno službo kot zelo dobro ali dobro. Nadalje raziskava o sodelovanju med svetovalnimi delavci in starši, ki je bila med svetovalnimi delavci opravljena pred leti (Kalin idr. 2009), kaže, da starše v svoje delo vključuje večina svetovalnih delavcev, hkrati pa ima pri sodelovanju z njimi relativno dobre osebne izkušnje. Rezultati raziskave o sodelovanju z zunanji ustanovami in strokovnjaki (Gregorčič Mrvar in Mažgon 2016; Gregorčič Mrvar idr. 2016) pa podobno razkrivajo, da so šolski svetovalni delavci relativno zadovoljni s sodelovanjem z različnimi institucijami v skupnosti, saj jih večina to sodelovanje ocenjuje kot dobro ali zelo dobro. Svetovalni delavci najbolje ocenjujejo sodelovanje z drugimi šolami, vrtci in dijaškimi domovi. Navajajo tudi, da brez pomoči zunanjih institucij oz. posameznikov, brez timskega dela in medinstitucionalnega povezovanja ne bi mogli

izvesti določenih dejavnosti oz. projektov v šoli ter reševati težav učencev in družin (prav tam).

Nedavna obsežna raziskava o delu šolske svetovalne službe (Gregorčič Mrvar idr. 2020b) je prav tako pokazala, da večina ravnateljev in učiteljev medsebojno sodelovanje s svetovalnimi delavci ocenjuje kot zelo dobro in dobro, medtem ko so sami svetovalni delavci v svojih ocenah malo bolj kritični. Tako je zanimivo, da ravnatelji vidijo v svetovalnem delavcu večjo oporo, kot jo vidijo svetovalni delavci v ravnatelju (prav tam). Svetovalni delavci pa v primerjavi z učitelji v povprečju vidijo več ovir za vzpostavljanje in razvijanje kakovostnega medsebojnega sodelovanja, in sicer na področju pomanjkljivega védenja o delu in nalogah drug drugega, v obremenjenosti z delom na strani obeh, v različnosti pričakovanj glede medsebojnega sodelovanja ter različnosti strokovnih pogledov na delo v razredu in pri delu z učenci (prav tam). Glede sodelovanja s starši so slednji izkazali solidno poznavanje dela šolske svetovalne službe in pozitiven odnos do njenega dela. Podobno se je pokazalo tudi pri učencih in dijakih (prav tam).

Izsledki raziskav so kljub nekaterim razhajanjem v ocenah akterjev spodbudni. Zadovoljstvo z dosedanjim sodelovanjem nedvomno zagotavlja dobre temelje za nadaljnje sodelovanje z različnimi akterji znotraj in zunaj vzgojno-izobraževalne ustanove. A situacija ob izbruhu epidemije covid-19, ko so bili neposredni stiki med otroki oz. mladostniki in strokovnimi delavci v vzgojno-izobraževalnih ustanovah pretrgani in preseljeni v virtualni prostor, je posebej opozorila na pomen osebnih stikov, povezovanja in sodelovanja.

## **Namen raziskave in metodologija**

Da bi dobili vpogled v situacijo v vzgojno-izobraževalnih ustanovah med epidemijo, smo na Oddelku za pedagogiko in andragogiko (skupaj z Zvezo društev pedagoških delavcev Slovenije) izvedli raziskavi med svetovalnimi delavci in ravnatelji. Slednja je med drugim pokazala, da se večina ravnateljev strinja, da so jim svetovalni delavci v podporo pri soočanju z vprašanji organizacije izobraževanja na daljavo (Ermenc idr. 2020; Kalin idr. 2021).

Z namenom, da bi še bolj celostno raziskali izzive in težave, s katerimi so se svetovalne službe soočale v obdobju epidemije, pa smo izvedli raziskavo med svetovalnimi delavkami in delavci šol, vrtcev in dijaških domov, in sicer prek spletnega anketnega vprašalnika 1ka v času od 13. do 23. aprila 2020. Svetovalne delavce smo k sodelovanju pri anketiranju povabili prek elektronske pošte, družabnih omrežij in društev, v katera so vključeni različni profili svetovalnih delavcev. Na povabilo se je odzvalo 316 svetovalnih delavk (96,3 %) in 12 svetovalnih delavcev (3,7 %), skupaj 328 anketirancev. Med njimi je bilo 59,6 % svetovalnih delavcev v osnovni šoli, 28,1 % svetovalnih delavcev v srednji šoli, 5,9 % svetovalnih delavcev v vrtcu in 3,7 % svetovalnih delavcev v dijaškem domu. Med anketiranci jih je 64,6 % navedlo, da je vzgojno-izobraževalna ustanova, v kateri delajo, v mestnem, in 35,4 %, da je v nemestnem okolju. Po poklicnem profilu je med njimi največ pedagogov (48 %), sledijo psihologi (28,3 %), socialni pedagogi (10 %), socialni delavci (7,2 %), specialni

pedagogi (2,8 %) in trije inkluzivni pedagogi (0,9 %). Večina svetovalnih delavcev opravlja svetovalno delo (89,8 %), nekateri pa izvajajo tudi dodatno strokovno pomoč (49,2 %), poučujejo predmet (13,9 %) in opravljajo drugo sistematizirano delo (24,1 %).

Situacija glede opravljanja dela, ki je bila posledica zaprtja vzgojno-izobraževalnih ustanov, je bila naslednja: 88,1 % anketiranih svetovalnih delavcev je delo opravljal od doma, 5,9 % jih je (bilo) na čakanju, 5,9 % je dalo drug odgovor (npr. dopust).

Vprašalnik je vseboval 21 vprašanj zaprtega tipa in eno ocenjevalno lestvico. Poleg demografskih podatkov nas je zanimalo predvsem, kako svetovalni delavci izvajajo svetovalno delo na daljavo, s kakšnimi težavami se srečujejo in kakšne rešitve iščejo. V tem delu so na vprašanja odgovarjali samo tisti, ki so delo opravljali od doma, s filterskim vprašanjem pa smo izločili tiste, ki so bili na čakanju ali so dobili odpoved. Na 11 vprašanj so šolski svetovalni delavci odgovarjali prosto. Njihove zapise smo obdelali po načelih kvalitativne analize, s postopki kodiranja in oblikovanja nadrednih kategorij. Pri razvrščanju v pomenske kategorije smo pojme v okviru posameznega odgovora lahko razvrstili v več kategorij. Kvantitativne podatke smo obdelali na nivoju deskriptivne in inferenčne statistike.

## Glavne ugotovitve raziskave

### *Spoprijemanje s situacijo*

Najprej nas je na splošno zanimalo, kako se svetovalni delavci spoprijemajo s trenutno situacijo oz. situacijo v času dela od doma. Večinoma so bili njihovi odgovori pozitivni. Da se kot svetovalni delavci *dobro* (61,9 %) oz. *zelo dobro* (13,4 %) spoprijemajo s trenutno situacijo, so navedle tri četrtine svetovalnih delavcev, petina je izbrala nevtralen odgovor. Da se *slabo* spoprijemajo z nastalo situacijo, je odgovorilo 4,4 % svetovalnih delavcev, nihče pa ni izbral možnosti *zelo slabo*. Prosili smo jih, da svojo oceno utemeljijo, in 266 oz. 83 % vseh je to tudi storilo. Iz odgovorov je razvidno, da so se mnogi svetovalni delavci hitro in dobro prilagodili na dane razmere (60). Kot so napisali, so skušali zagotoviti, da bo delo v neki prilagojeni obliki čim bolj nemoteno potekalo naprej, da so bili v podporo vodstvu in učiteljem ter da so skušali vzdrževati stike z učenci in starši.

Tudi med tistimi svetovalnimi delavci, ki so poročali, da se dobro soočajo s situacijo, pa so mnogi dodali, da je bilo potrebno določeno *prilagoditveno obdobje (do 14 dni)* (23), ki je bilo še posebej naporno, saj se je bilo treba prilagoditi delu na daljavo, ga razmejiti od družinskih obveznosti, predvsem pa vzpostaviti komunikacijo in stike na daljavo, za delo na daljavo opremiti in usposobiti vse učitelje ter zlasti učence.

Svetovalni delavci so prav tako poročali, da imajo v danih razmerah *več dela, da je naporno* in da se mnogim delavnikom raztegne čez ves dan (45). Še posebej je težko za tiste, ki imajo lastne otroke, ki potrebujejo skrb in pomoč pri šolanju. Vsekakor niso vsi svetovalni delavci pri delu od doma v enaki si-

tuaciji in to bi veljalo upoštevati pri načrtovanju njihovega dela v tovrstnih okoliščinah. Moramo pa poudariti, da so tudi mnogi tisti svetovalni delavci, ki jim ni treba usklajevati dela na daljavo in skrbi za otroke, poročali o večji obremenjenosti, npr.: *Je zelo naporno. Dosegljiva sem večji del dneva. Največ dopoldan, vendar tudi popoldan in zvečer. Na srečo obvladam IKT in me je ni strah uporabljati ...*

Nekateri svetovalni delavci so poročali, da v prilagojeni obliki nadaljujejo večino svojega dela, drugi pa so opozarjali, da *kakovost svetovalnega dela ni ista (74), da umanjka osebni stik in da se tudi učenci ne odpro* tako, kot se sicer, saj doma niti nimajo potrebne zasebnosti, z nekaterimi pa sploh ne morejo vzpostaviti stikov. Zato so nekateri svetovalni delavci poročali tudi, *da občutijo nemoč (17)*, ker ne vedo, kako pomagati tem učencem. Seveda je oteženo predvsem delo z ranljivimi skupinami učencev. Svetovalni delavci so pri tem v ospredje postavljali učence s posebnimi potrebami, učence z učnimi težavami in učence, ki doma nimajo ustrezne podpore. Npr.: *Ne počutim se dobro, ker ne dostopam do ranljivih skupin. Tudi, če sem uspešna pri vzpostavitvi stika, je ta drugačen kot v šoli. Čutim, da so nekateri v stiski, ker pogovor poslušajo tudi drugi družinski člani (pri nekaterih). Tudi ob pozivih, da poročajo o težavah, o teh poročajo le redki, kljub temu, da ti dobro veš, da so v stiski, saj poznaš družino.*

Nekateri svetovalni delavci pa so navedli, da dobro delajo tudi z učenci z učnimi težavami (6): *Z vodstvom šole in učitelji smo dobro začrtali delo in vse poteka po ustaljenih tirnicah. Po 4 tednih smo vse starejše učence usposobili za delo preko računalnika in vsem učencem šole omogočili dostop do tehnike. Učenci z učnimi težavami lepo sodelujejo z nami in so veseli pomoči. Starši so hvaležni za podporo in besede spodbude.*

Večina svetovalnih delavcev poudarja *pomembnost vzpostavljanja in vzdrževanja stikov (89)* tako z vodstvom, učitelji, učenci kot s starši, a pri tem uporabljajo različne načine in oblike komunikacije. Nekateri so pri tem fleksibilnejši in uporabljajo zelo različne oblike in načine komuniciranja (videokonference, komunikacijo prek različnih omrežij ...), nekateri pa ostajajo pri elektronski pošti in telefonu, pa še slednjega ne uporabljajo vsi, kar pomeni, da je dostopanje do teh svetovalnih delavcev zelo omejeno. Iz tega izhaja, kako pomembno je, da se vzpostavijo komunikacijske poti in se vsi strokovni delavci usposobijo tudi za uporabo določenih IKT- orodij. Svetovalnim delavcem pa bi bilo treba omogočiti tudi službeni mobilni telefon.

Nekateri svetovalni delavci so zapisali, da jim je tovrstna situacija tudi v svojevrsten *izziv (16)*, da skušajo biti proaktivni in najti nove oblike dela na daljavo. Nekaj jih je situacijo izkoristilo tudi za *strokovno usposabljanje in izobraževanje ter za pisanje različnih prispevkov (8)*, za kar po ugotovitvah nedavne raziskave o svetovalnem delu običajno nimajo časa (Gregorčič Mrvar idr. 2020 b).

Upoštevati je treba tudi njihova opozorila, *da vsega ni moč opraviti na daljavo (15)*. Sem sodi zahtevnejše svetovalno delo, nudenje individualne učne pomoči, pa tudi določene naloge, kot je vpis v 1. razred.

### *Pozitivni vidiki v spremenjenih okoliščinah dela*

Zatem nas je zanimalo, ali svetovalni delavci v spremenjenih okoliščinah dela opažajo kakšne pozitivne vidike. Dobri dve tretjini (67,6 %) sta odgovorili pritrdilo, dobra četrtina (25,6 %) v nastali situaciji ne vidi pozitivnih vidikov, 6,8 % svetovalnih delavcev pa je izbralo možnost drugo.

Tisti, ki ne najdejo pozitivnih vidikov v spremenjenih okoliščinah dela, poudarjajo predvsem dejstvo, ki so ga nekateri omenili že pri prejšnjem vprašanju, torej *manko osebnega stika* tako s sodelavci kot z otroki in mladostniki ter starši. Opozarjajo, da so prikrajsane predvsem določene skupine otrok in mladostnikov ter da gre na splošno zaznati manj kakovostno pedagoško delo na daljavo. Svetovalni delavci tako potrdijo na več mestih izpostavljeno bojazen, da obstoječa oblika izobraževanja na daljavo pogloblja že pred tem obdobjem obstoječe razlike med učenci in dijaki. Navajamo primer: *Ne predstavljam si, kako živijo družine, v katerih vladajo nasilje, alkohol, zlorabe, revščina ... Otroci takšnih družin so šli v šolo, da so se umaknili iz svojega okolja. Sedaj nimajo kam. En (ali pa 100) mojih telefonskih klicev jih ne more rešiti. Pogovor preko zooma, skypea, viberja, teamsa, ali karkoli že, tudi ne (če ga že znajo uporabljati). Veliko njih je vdanih v situacijo, čakajo, da mine, upajo, da preživijo. Šolskega dela se lotevajo z odporom, niso motivirani, nimajo tiskalnikov, da si natisnejo učne liste ... Cel kup je tega.*

Na drugi strani pa je kar veliko takih, ki v spremenjenih okoliščinah vidijo prednosti, predvsem v drugačnem načinu dela, kar argumentirajo tako z opisovanjem osebnih okoliščin (razporejanje časa za delo, odpade vožnja na delo) kot z vsebinskimi spremembami dela (manj administrativnega dela oz. več časa zanj, več časa za študij in pisanje člankov ipd.). Med prednostmi pa posebej izstopajo tudi *pridobljene nove spretnosti in znanja, povezani predvsem z uporabo IKT*, tako pri svetovalnih delavcih in učiteljih kot tudi pri učencih in mladostnikih.

Svetovalni delavci navajajo tudi *večjo povezanost znotraj kolektiva*, prav tako z učenci in mladostniki ter starši, večjo samostojnost učencev in dijakov, nekateri učenci in dijaki pa naj bi s tem pristopom tudi pridobili, npr. tudi učenci s posebnimi potrebami. Zanimivo je, da jih kar nekaj odgovarja, *da bo zaradi situacije v prihodnje pedagoško delo bolj cenjeno*. Pozitivna stran nastale situacije je torej v tem, da se zavemo pomena pedagoškega dela in učiteljeve vloge. V raziskavi, ki je bila v šolskem letu 2015/16 izvedena med osnovnošolskimi in srednješolskimi učitelji, se je namreč pokazalo, da sami učitelji ocenjujejo, da ima njihov poklic nizek ugled v družbi ter da se v povprečju le delno strinjajo, da jih starši in učenci spoštujejo (Šteh idr. 2019).

### *Soočanje s težavami in ovirami pri vzgojno-izobraževalnem ter svetovalnem delu*

Nadaljevali smo z vprašanjem, ali se svetovalni delavci pri delu od doma soočajo s težavami in ovirami pri vzgojno-izobraževalnem ter svetovalnem delu. Pritrdilno so odgovorile skoraj tri četrtine svetovalnih delavcev (72,8 %). Več kot polovica (51,5 %) svetovalnih delavcev, ki so pritrdili, je kot veliko težavo navedla to, da

*učenci oz. njihovi starši nimajo dostopa do računalnika oz. ustreznih IKT-orodij. Nepoznavanje in slaba usposobljenost drugih (poleg učencev in njihovih staršev tudi učiteljev) pri uporabi IKT-orodij je navedlo 41,4 % svetovalnih delavcev, dobra petina (22,2 %) pa je omenila tudi svoje nepoznavanje in slabo usposobljenost za uporabo IKT-orodij. Približno tretjina (34,8 %) jih je navedla še tehnične težave pri uporabi IKT-orodij in tudi to, da *tourstna orodja niso ali so le delno ustrezna za svetovalno delo* (32,8 %). Najmanj svetovalnih delavcev (3,5 %) je kot težavo navedlo *nedostopnost računalnika ali ustreznih IKT-orodij*.*

### *Sodelovanje svetovalnih delavcev v času dela od doma z drugimi udeleženci*

Dve vprašanji sta se nanašali na pogostost sodelovanja s sodelavci, učenci oz. dijaki, kolegi svetovalnimi delavci in na oceno tega sodelovanja. Spodbudno je, da noben svetovalni delavec ni navedel, da v času zaprtja šol *sploh še niso ali so le enkrat* sodelovali z učitelji oz. vzgojitelji. Najpogosteje svetovalni delavci *sodelujejo v kolektivu* (večkrat na teden ali vsak dan z ravnateljem (50,9 % oz. 23,8 %) in večkrat na teden ali vsak dan z učitelji (46,4 % oz. 44,5 %)), pa tudi *s starši* (večkrat na teden (45,6 %) ali vsak dan (19,1 %)) in *učenci ter dijaki* (večkrat na teden (38,3 %) ali vsak dan (47,4 %)). Najredkeje svetovalni delavci sodelujejo *s strokovnjaki oz. strokovnimi službami zunaj šole, z drugimi šolskimi svetovalnimi delavci v ustanovi in zunaj nje* pa so se povezovali *enkrat* (33 %), *večkrat* (36,6 %) ali *pa dnevno* (19 %). To nakazuje na pomen podpornih strokovnih mrež tudi v obdobju epidemije.

Iz ocen svetovalnih delavcev glede lastnega sodelovanja z različnimi udeleženci izhaja, da z večino sodelujejo *dobro ali zelo dobro*. Najbolje ocenjujejo sodelovanje z učitelji in vzgojitelji ter sodelovanje z ravnateljem (kot zelo dobro ali dobro je sodelovanje z učitelji oz. vzgojitelji ocenilo skoraj 90 % vprašanih, pozitivno oceno podpora ravnatelja je prav tako dalo skoraj 88 % svetovalnih delavcev). Nekoliko slabše, pa vendar še vedno kot *dobro in zelo dobro*, ocenjujejo sodelovanje z otroki, učenci oz. dijaki (69 %) in njihovimi starši oz. skrbniki (70 %). Najnižje ocene sodelovanja in podpore (slabo 20,2 % in zelo slabo 7,2 %) so svetovalni delavci namenili ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport ter drugim strokovnim institucijam, kot so Zavod RS za šolstvo, Društvo šolskih svetovalnih delavcev Slovenije, fakultete ipd. V nadaljevanju povzemamo nekaj glavnih utemeljitev ocen sodelovanja s posameznimi skupinami, ki so jih dali svetovalni delavci.

### *Sodelovanje z učitelji ...*

Iz rezultatov je razvidno, da je velika večina svetovalnih delavcev zadovoljna s sodelovanjem z učitelji oz. vzgojitelji, večina (203 ali 76,9 %) je svojo oceno tudi utemeljila. Najpogosteje so navedli, da *so v stalnem stiku* in se sproti obveščajo, usklajujejo ter dogovarjajo o vseh tekočih zadevah (67) ali da *so v stiku po potrebi* (11). Iz tega je zagotovo očitno, kako pomembno za kakovostno delo in sodelovanje je vzpostaviti kakovostno komunikacijsko mrežo; le tako je pretok informacij

nemoten, si lahko dajejo medsebojno podporo, se posvetujejo in rešujejo aktualne težave. Nekateri svetovalni delavci so ponovno poudarili, kar je razvidno že iz predhodnih rezultatov, da je kljub vsemu komunikacija omejena in da predvsem *umanjkata osebni stik in komunikacija v živo* (10). Slednja ima določene odlike, ki jih ni mogoče nadomestiti.

Nadalje so v utemeljitvi mnogi ponovno zapisali, da je *sodelovanje dobro, tekoče* (28 utemeljitev), a niso posebej opisali, za kakšno vrsto sodelovanja gre. Nekateri pa so posebej utemeljili, da gre za *nudenje medsebojne pomoči ter skupno reševanje težav in učenje*, kar kaže na značilnosti partnerskega sodelovanja (34). V nekaterih primerih so se še bolj medsebojno povezali, tako da se je razvil še večji *občutek pripadnosti skupnosti* (6). Nekateri so posebej izpostavili *odzivnost učiteljev* in njihovo pripravljenost na sledenje usmeritvam, predlogom (28). Na drugi strani pa so poudarili, da ne sodelujejo z vsemi učitelji oz. vzgojitelji enako dobro, da bi bilo lahko bolje (8) ter da niso vsi odzivni in pripravljeni na prilagajanje, upoštevanje smernic (16). Podobno ugotavljata Hargreaves in Fullan (2020), da je covid-19 v nekaterih vzgojno-izobraževalnih ustanovah še okreplil sodelovalne odnose, v drugih pa jih oslabil. Svetovalni delavci so v svojih utemeljitvah nadalje postavili v ospredje, da učitelji v teh razmerah *potrebujejo pomoč, da jo nekateri tudi poiščejo ter se posvetujejo* (24). Le trije so navedli, da učitelji še vedno ne poiščejo pomoči in ne naslovijo problemov na njih, ter dva, da nekateri učitelji še vedno ne razumejo stisk in težav otrok in staršev.

... ravnatelj ...

Od 269 svetovalnih delavcev, ki so ocenili sodelovanje z ravnatelji, jih je 192 (71,4 %) svoj odgovor tudi pojasnilo. Analiza ocene sodelovanja z ravnatelji je pokazala, da večina svetovalnih delavcev (zelo) dobro in redno sodeluje z ravnatelji v vseh vrstah vzgojno-izobraževalnih ustanov. Kar 154 od 192 svetovalnih delavcev (80 %), torej tistih, ki so svoje sodelovanje označili kot *dobro* ali *zelo dobro*, je v odgovorih v ospredje postavilo pozitivne vidike sodelovanja z ravnateljem ne glede na vrsto vzgojno-izobraževalne ustanove, 18 svetovalnih delavcev je opozorilo hkrati na pozitivne in negativne vidike sodelovanja, 18 pa jih je poudarilo negativne vidike sodelovanja. Dva odgovora smo uvrstili med drugo (nov ravnatelj, ni sodelovanja).

Največ odgovorov je bilo kratkih in jedrnatih, a hkrati zelo povednih, nanašali pa so se predvsem na *pogostost sodelovanja* (79), *obliko komunikacije* (20) in *(splošno) izraženo pohvalo, podporo in pomoč* (107), ki jo ravnatelj dajejo svetovalnim delavcem ali jo dajejo drug drugemu, npr. *smo ves čas v stiku, vse dni v tednu, prek telefona, e-pošte idr.; ravnatelj je v oporo in pomoč, se odzove, je umirjen, je dosegljiv in ažuren, se podpiramo*. Večina svetovalnih delavcev je pohvalila delo, sodelovanje, odnos in komunikacijo ravnateljev.

Nekaj svetovalnih delavcev je bolj obširno oblikovalo svoje odgovore, nanašali pa so se na:

- *skupno načrtovanje, izvajanje in spremljanje vzgojno-izobraževalnega dela* (22);
- *področja vzgojno-izobraževalnega dela, v katera se ravnatelj vključuje, in akterje, s katerimi sodeluje* (13);

- *kakovost vodenja kolektiva v času epidemije in posredovanja relevantnih informacij in tehnične podpore ostalim strokovnim delavcem (34).*

Hkrati več svetovalnih delavcev poroča o *pozitivnem odnosu ravnateljev do dela in nalog, ki jih opravljajo svetovalni delavci (17)*. Ti poročajo npr.: *sledi mojemu delu; moje delo pohvali; moje delo ceni; od nas ne pričakuje, da se bomo raztrgali na pol, temveč nas opozarja, da naj pazimo na svoje zdravje; pusti nam dosti avtonomije in nam zaupa.*

Nekateri svetovalni delavci, predvsem tisti, ki so svoje sodelovanje označili kot *niti dobro niti slabo* in *(zelo) slabo*, pa opozarjajo na negativne vidike pedagoškega vodenja in sodelovanja z ravnateljem. Opozarjajo predvsem na dvoje: prvič, da svetovalni delavci in učitelji od ravnatelja *nimajo dovolj podpore in soglasja pri delu (13)*, *da ni dovolj smernic in pojasnil za delo (12)* ter *ni rednih stikov z ravnateljki ali drugimi strokovnimi delavci (10)*; in drugič, dva opozarjata, da je *veliko administrativnega dela glede opravljanja dela doma*. Nekateri svetovalni delavci bi si torej želeli več pojasnil in smernic za delo in več zaupanja v svoje delo s strani vodstva, hkrati pa nekateri opozarjajo, da so tudi ravnatelji obremenjeni in potrebujejo podporo pri svojem delu. Nekateri pa bi si želeli več stika z ravnateljem in drugimi strokovnimi delavci, več sodelovanja in skupnega načrtovanja, iskanja rešitev ipd.

Nekaj svetovalnih delavcev je navedlo tudi mnenje ravnateljev, da svetovalnega dela *ni možno (kakovostno) opravljati na daljavo (4)*.

Odgovori večine svetovalnih delavcev torej vendarle nakazujejo, da je čas epidemije svetovalne delavce in ravnatelje povezal: ponujajo si medsebojno podporo, pomoč, sodelujejo pri iskanju rešitev v zvezi z vzgojno-izobraževalnim in (po)sve-tovalnim delom ter si delijo ideje, znanje, izkušnje.

... učenci in dijaki ...

Od 263 svetovalnih delavcev, ki so ocenili sodelovanje z otroki, učenci oz. dijaki, jih je 210 (79,9 %) svoj odgovor tudi utemeljilo. Svetovalni delavci so v utemeljitvah svojih ocen sodelovanja z učenci najpogosteje opisovali *odzivnost (63) oz. neodzivnost (49) učencev in dijakov*. Analiza odgovorov je pokazala, da so zlasti tisti, ki so označili odgovor *niti dobro niti slabo*, v utemeljitvi navedli tako odzivnost kot neodzivnost učencev. Izrazili so torej zavedanje razlik med učenci, med katerimi so se nekateri odzvali na nove okoliščine, drugi pa so bili manj odzivni ali nedosegljivi. Primeri odgovorov iz te kategorije: *Veliko dijakov je odzivnih, rabijo pomoč. Problem je le, da ne vidimo tistih, ki se ne oglašajo.; Z otroki, s katerimi se slišimo po telefonu, so odzivni, ko pa gre za naslavljanje večje skupine npr. preko e-sporočil, je zaznati nekolikšen upad.; Večina dijakov se dobro odziva. Ti so tudi dobro sodelovali v času rednega pouka. Tisti, ki pa že v času rednega pouka niso dobro sodelovali, se tudi sedaj slabo ali se sploh ne odzivajo.*

Svetovalni delavci so v svoje utemeljitve vključevali opise *dobrega sodelovanja učencev in dijakov (18)*, *njihovega zadovoljstva (16) in truda (11)*. Takšne utemeljitve so dali zlasti tisti svetovalni delavci, ki so na petstopenjski lestvici označili, da je

njihovo sodelovanje *dobro* ali *zelo dobro*. Npr.: *Večina otrok je zadovoljnih, da lahko poklepetajo in delijo svoje izkušnje. Ali: Večina dijakov in dijakinj je dobro odzivnih, naloge, ki jih dobijo, četudi niso obvezne, kar radi opravljajo. Na srečanja (Zoom ipd.) radi prihajajo.*

Svetovalni delavci so poudarili *pomen osebne stika* (15). Zavedajo se, da se je sicer možno prilagoditi delu na daljavo, vendar to ne more nadomestiti osebne stika. To so navajali zlasti tisti svetovalni delavci, ki so sodelovanje označili kot *dobro* (6) ali *niti dobro niti slabo* (8). Npr.: *Včasih rabijo več dni za odziv, v šoli je lažje, ker jih lahko osebno poiščеш in prej razrešiš nastalo situacijo ali problem.*

Svetovalni delavci so opozorili, da imajo zaradi drugačnih razmer dela *omejen domet delovanja* (9), npr.: *Nekateri učenci-dijaki se ne bodo javljali svetovalni službi, tudi če bodo v težavah, na vrata pisarne pa bi potrkali. Zato je lahko veliko otrok izpuščenih iz obravnave, čeprav bi jo potrebovali. Oglasijo se le tisti, katere sama kontaktiram.*

Obenem težko ocenjujejo kakovost svojega dela, saj je malo ali sploh *ni povratnih informacij* s strani učencev in dijakov (6), npr.: *Nimam povratnih informacij, kako pogosto se odzivajo na mojo spletno učilnico, jo pregledujejo ...*

Nekaj svetovalnih delavcev je v svojih utemeljitvah opisovalo *oblike in načine komunikacije z učenci in dijaki* (14), čeprav so v zvezi s tem že dali odgovor na vprašanje zaprtega tipa.

V nekaterih odgovorih so svetovalni delavci opozorili na to, da je sodelovanje z učenci in dijaki *odvisno tudi od odziva staršev* (14). Med učenci oz. dijaki so razlike v sodelovanju tudi zaradi tega, ker jih starši ne spodbujajo ali pa jim ne morejo ponuditi takšne podpore, kot bi jo potrebovali za prilagoditev delu na daljavo: *Z učenci, ki niso veščih tehnologije, imamo velike težave z vzpostavljanjem komunikacije, sploh če starši ne znajo slovensko ali so po cele dneve odsotni od doma.*

Tisti svetovalni delavci, ki so svoje sodelovanje označili kot *dobro* ali *zelo dobro*, so posebej omenili učence in dijake, ki *samoiniciativno vzpostavijo stik* (10). Nekateri učenci torej niso le pasivni udeleženci pri šolanju v teh razmerah, ampak so pri tem aktivni: *Se odzivajo na moja sporočila, nekateri mi pišejo tudi sami.*

Nekateri svetovalni delavci (10) so dali bolj natančen odgovor o pogostosti stikov z učenci in dijaki, saj ta ni enaka z vsemi, npr.: *z nekaterimi smo na vezi vsakodnevno, z drugimi se nismo slišali. Primer individualiziranega pristopa k učencem je naslednji odgovor: Dobro sodelujem z mojimi učenci za DSP, na vezi smo z devetošolci glede vpisa v srednjo šolo, kontaktirajo me tudi drugi učenci, ki potrebujejo kakršnokoli pomoč.*

Svetovalni delavci so nadalje v svojih utemeljitvah izražali še zelo raznolike ideje, mnenja in dileme, kot so vprašanja o usposobljenosti učencev za delo z IKT, vprašanje pravičnosti in enake dostopnosti ter varnosti na spletu. Navajali so, da so se prilagodili in da skušajo pritegniti k sodelovanju tudi učence, ki se ne odzivajo. Za področje svetovalnega dela so štirje svetovalni delavci poudarili, da je zdaj v ospredju učenje.

... starši ...

Od 264 svetovalnih delavcev, ki so ocenili svoje sodelovanje s starši, jih je 201 (76,1 %) svojo oceno tudi pojasnil, od tega jih je večina pred tem izbrala možnost *dobro* ali *zelo dobro*. Vsebinska analiza utemeljitev kaže, da prevladujejo odgovori (56), v katerih svetovalni delavci bolj *na splošno opisujejo sodelovanje s starši: Z vsemi družinami otrok sem vzpostavila stik in prav vsi so pripravljeni sodelovati, redno se odzovejo, sprejemajo pomoč in podajajo povratno informacijo o poteku dela na domu*. Sledijo opisi (24), v katerih svetovalni delavci *opisujejo čustva in doživljanje sodelovanja s strani staršev*. Sedem svetovalnih delavcev opisuje tudi *trud staršev: Mislim, da se večina trudi po svojih najboljših močeh*, šest pa jih postavlja v ospredje *vsebinsko podporo staršem: Staršem pošiljam gradiva podpore namesto načrtovanih Srečanj s starši*. Le tri izjave nakazujejo, da v sodelovanju s starši *ni posebnih sprememb*.

Nekaj svetovalnih delavcev (9) poroča, da z nekaterimi starši sodelujejo, z nekaterimi pa ne: *Sodelovanje je odvisno od pripravljenosti za sodelovanja staršev otrok. Nekateri so hitro odzivni, nekateri ne. Nekateri so pripravljeni zelo sodelovati, nekateri manj*.

Šest svetovalnih delavcev je zapisalo, da s starši *sodelujejo preko razrednikov: Delo je predvsem posredno, prek razrednikov. Povratne informacije o učinkih zaenkrat nimam*. Eden pa je navedel, da komunicira najprej *neposredno z dijaki: Menim, da je pri delu z dijaki pomembno v prvi vrsti reševati težave neposredno z njimi, saj je prav, da prevzemajo odgovornost za svoje delo*. Trije svetovalni delavci, ki so zaposleni v dijaških domovih, poročajo, da komunikacija poteka *preko vzgojitelja doma*.

Čeprav so svetovalni delavci sodelovanje sicer ocenili kot *dobro*, jih pet vseeno opozarja, da *manjka osebni stik: Se dogovorimo za način pomoči, ki jo potrebujejo in je njim najustreznejša, a ni osebne stika*.

Več izjav (19) se nanaša na *opis načina ali pa na sredstva komunikacije ter pogostost sodelovanja*. Med načini prevladuje komunikacija po spletni pošti. Na drugi strani pa spet večji delež svetovalnih delavcev (16) opozarja na *neodzivnost nekaterih staršev*.

Zanimiv je tudi sklop izjav (19), v katerih svetovalni delavci navajajo presenečenje nad *nizko stopnjo samoiniciativnosti staršev za sodelovanje*. Še devet jih zapiše, da je lahko problem tudi v *vzajemnem nesodelovanju staršev in otrok ter mladostnikov: Podobno kot pri dijakih tudi pri nekaterih starših traja več dni, da se odzovejo*.

... ministrstvom in drugimi institucijami

Odgovori svetovalnih delavcev o sodelovanju z ministrstvom in strokovnimi institucijami (Zavod za šolstvo ...) so bili zelo različni. Še posebej izstopa to, da so nekateri svetovalni delavci priporočila in usmeritve teh institucij označili za *pomanjkljive in prepozne*, drugi pa kot *zadostno in koristno podporo za prilagajanje novi situaciji*. Precej svetovalnih delavcev je v odgovorih napisalo, da so *usmeritve preohlapne ali pomanjkljive in prepozne*. Nekateri drugi svetovalni delavci, med

katerimi so prevladovali tisti, ki so sodelovanje ocenili kot dobro, pa so navedli, da so bile *usmeritve in napotki koristni*, podpora pa pravočasna in zadostna. V osmih odgovorih je posebej poudarjena dobra podpora Zavoda RS za šolstvo, 19 svetovalnih delavcev pa je podporo omenjenih institucij označilo kot *neuporabno*, npr.: *V praksi je toliko različnih zgodb, ki jih je treba reševati od spodaj navzgor, da to ne igra bistvene vloge. Mislim, da za svetovalne delavce ni bilo podanega nič preveč uporabnega*. Še posebej so poudarili nedorečenosti glede izvedbe NPZ in vpisa v osnovno in srednjo šolo ter na višje- in visokošolske zavode (8).

Nekateri svetovalni delavci so prepoznali *prizadevanje in trud institucij* (11). Drugi jim očitajo *idealiziranje stanja in problematičnost izvedbe predlaganih smernic* (12): *Vse prikazujejo zelo bleščeče, a vendarle nimajo realnega pogleda. Pri večini učencev ne poteka delo tako gladko, kot to prikazujejo preko medijev*.

Nekateri svetovalni delavci so v zvezi s podporo institucij navedli, da se morajo znajti sami ali da so *prepuščeni samim sebi* (14). Nekaj jih je omenilo *problematičen način obveščanja* (6), ko so o priporočilih prej izvedeli iz medijev kot neposredno od ministrstva. V preostalih odgovorih so svetovalni delavci omenjali še *negotovost in zaskrbljenost* glede tega, kaj bo po koncu teh posebnih razmer (4). Trije so omenili, da je zelo *obširna in raznolika ponudba priporočil*, tako da morajo sami izluščiti, kaj je uporabno za njih.

### *Kdo potrebuje največ podpore in sodelovanja?*

Zanimalo nas je tudi, kdo je po mnenju svetovalnih delavcev v tem času potreboval največ podpore in sodelovanja. Analiza prostih odgovorov je pokazala, da so po mnenju večine svetovalnih delavcev največ podpore potrebovali otroci in mladostniki (192), nato starši (92) in ne nazadnje učitelji (včasih tudi ravnatelj) v vzgojno-izobraževalni ustanovi (60).

Med učenci so svetovalni delavci v ospredje postavili predvsem otroke in mladostnike (ter njihove starše), ki prihajajo iz ranljivih skupin, npr. priseljenci, družine z nižjim socialno-ekonomskim statusom ipd., ter učence in dijake s statusom posebnih potreb. Pri učencih in dijakih so omenjali tudi vprašanja in težave, povezane z učnim delom, vodenjem in motivacijo pri učnem delu, ustreznostjo domačega okolja, IKT-podpore pa vse do stisk, ki jih doživljajo posamezni otroci oz. mladostniki in njihovi starši. Prav tako so pogosto poudarili starše, ki so morali prevzeti del nalog šole. Tudi Lee (2020) poroča, da ima zaprtje šol med epidemijo še zlasti negativne posledice za otroke in mladostnike s težavami v duševnem zdravju in tiste s posebnimi potrebami, saj jim šolska rutina nekako pomaga pri obvladovanju njihovih težav. Poleg tega so bili med epidemijo omejeni v dostopu do ustrezne podpore (podporne skupine vrstnikov so bile odpovedane, prav tako osebno svetovanje, svetovanje po telefonu ali videoklicu pa jim lahko pomeni tudi težavo), otroci s posebnimi potrebami pa zamujajo možnosti, da bi razvili ključne spretnosti za svoj osebni razvoj (prav tam). Avtor nadalje opozarja na povečanje nasilnega vedenja v družinah kot posledico izolacije, ekonomske negotovosti in vseh pridruženih stresnih obremenitev.

Pogosto pa so svetovalni delavci omenjali tudi podporo učiteljem, predvsem pri vprašanjih, kako izpeljati delo na daljavo in se soočiti s stresom, ki ga to delo prinaša.

Nekaj jih je poudarilo, da podporo in sodelovanje potrebujejo vsi vpleteni (11), tudi svetovalni delavci sami, npr.: *Ne morem dati prednosti nikomur. Vsi potrebujemo podporo drug od drugega. Vsi smo se v tej godlji znašli istočasno. Tudi jaz sama potrebujem podporo.*

## Sklepi

Temeljni namen raziskave, ki jo predstavljamo, je bil analiza izzivov in težav, s katerimi so se v obdobju epidemije in vzgojno-izobraževalnega ter svetovalnega dela na daljavo soočale šolske svetovalne službe. Na podlagi rezultatov smo oblikovali nekaj ugotovitev in predlogov za nadaljnje delo svetovalne službe ter sodelovanje svetovalnih delavcev z drugimi akterji v tem času. V ta del smo vključili tudi nekatere sklepne misli, ki so jih sami svetovalni delavci (122) zapisali ob koncu vprašalnika.

Večina svetovalnih delavcev je imela možnost delo opravljati na daljavo, ostaja pa pomemben delež svetovalnih delavcev, ki te možnosti niso imeli (so (bili) na čakanju ipd.) ali pa njihova vloga v izobraževanju na daljavo ni bila povsem jasna. Ob tem bi opozorili na dve ključni vlogi, ki ju imajo svetovalni delavci že v običajnih razmerah vzgojno-izobraževalnega dela, to sta vloga povezovalnega člana pri oblikovanju šolske skupnosti in vloga podpornika vsem akterjem vzgoje in izobraževanja v skrbi za kakovosten pouk in učenje. To se je potrdilo tudi v času izobraževanja na daljavo, kar je razvidno iz predstavljenih opisov sodelovanja svetovalnih delavcev z otroki oz. mladostniki, njihovimi starši in strokovnimi delavci v vzgojno-izobraževalni ustanovi. Pomen njihove vloge se je torej potrdil tako z odgovori svetovalnih delavcev pričujoče raziskave kot tudi z odgovori ravnateljev iz istega sklopa raziskav (Ermenc idr. 2020; Kalin idr. 2021). To vlogo so in bi morali tudi v prihodnje prepoznati ravnatelji vzgojno-izobraževalnih ustanov, predvsem pa tudi odločevalci na področju vzgoje in izobraževanja.

Svetovalni delavci poročajo, da je (bilo) v času izobraževanja na daljavo več dela, da je to bolj naporno (za vse udeležene), mnogim se je denimo delavnik raztegnil čez ves dan. Opozarjajo tudi, da kakovost komunikacije in svetovalnega dela ni enaka kot prej, saj manjka predvsem osebni stik s sogovorniki, ta stik pa lahko interakcija ob pomoči sodobnih tehnologij samo delno nadomesti. Kljub temu nekateri poudarjajo, da je bilo takšno delo tudi izziv, ki je omogočil pridobivanje *novih znanj in spretnosti, predvsem iz IKT, nastalo pa je tudi veliko gradiv (npr. o samostojnem učenju, motiviranju za učenje, soočanju s stisko)*, kar bi bilo smiselno na različnih področjih vzgojno-izobraževalnega in svetovalnega dela uporabiti tudi v prihodnje.

Povezano s tem se je med svetovalnimi delavci pokazala potreba po več *usposabljanja iz svetovanja na daljavo*. Hkrati pa je bila ponovno poudarjena potreba po *delu v timih, udeležbi na podpornih (npr. supervizijskih) skupinah* ter večji podpori *ministrstva in drugih strokovnih ustanov* pri delu svetovalnih delavcev (npr. z vidika normativov, podajanja smernic za delo, ki so jih v tem času dobili predvsem učitelji).

V zelo obsežni raziskavi, ki so jo v juniju in juliju 2020 izvedli v ZDA med 984 šolskimi svetovalnimi delavci (gl. Savitz-Romer idr. 2020), ugotavljajo zelo podobne težave. Naj posebej poudarimo, da so svetovalni delavci navajali, da so morali sprejeti veliko administrativnih obveznosti in so bili obremenjeni z zagotavljanjem ustreznih resursov za učence in družine, da je vzgojno-izobraževalni proces na daljavo sploh lahko začel potekati; da je ostalo le malo časa za svetovanje, da so podporo prilagodili trenutnim potrebam učencev in staršev s poudarkom na socialno-čustveni podpori ter spodbujanjem osebnostnega razvoja; da je bilo težko dostopati do tistih, ki bi podporo najbolj potrebovali; še posebej težko pa je bilo zagotavljati »zaupen virtualni prostor« za svetovalni pogovor. V priporočilih tako postavljajo v ospredje, da jim je treba: zagotoviti ustrezno podporo za povezovanje z učenci in izpeljavo svetovalnega procesa prek različni platform ali celo zagotoviti prostor, kjer bi se lahko srečali s svetovancem; ponuditi dodatna usposabljanja za svetovanje v kriznih situacijah in na daljavo ter zagotoviti podporo in čas za ohranjanje njihovega lastnega duševnega zdravja (prav tam). Prav tako kot pri nas poročajo o ohlapnih usmeritvah države in o neupoštevanju glasu svetovalnih delavcev. V poročilu posebej opozarjajo na pomen tega, da je svetovalni delavec vključen v načrtovanje vzgojno-izobraževalnega dela in kreiranje alternativnih praks skupaj z ravnateljem in učitelji, kar je pri nas pogostejše, verjetno tudi zaradi zasnovne in dolgotrajne tradicije, ki jo ima naša svetovalna služba.

Odgovori večine svetovalnih delavcev v naši raziskavi nakazujejo, da je čas epidemije *svetovalne delavce in ravnatelje povezal*. V opisih sodelovanja je bilo poudarjeno, da si dajejo medsebojno podporo, pomoč, sodelujejo pri iskanju rešitev v zvezi z vzgojno-izobraževalnim in (po)svetovalnim delom ter med seboj prenašajo ideje, znanje, izkušnje. Podobno kažejo tudi rezultati raziskave Soočanje ravnateljev z epidemijo covid-19 (Ermenc idr. 2020; Kalin idr. 2021). Takšna podporna mreža znotraj vzgojno-izobraževalnih ustanov je bistvena za doseganje kakovostnega vzgojno-izobraževalnega dela.

Prav tako so se v tej situaciji *povezali svetovalni delavci in učitelji/vzgojitelji*. Velika večina svetovalnih delavcev je najbolj zadovoljna prav s sodelovanjem z učitelji. Opisujejo, da so z mnogimi v vsakodnevni stiki, si dajejo oporo in skupaj rešujejo težave. Izpostaviti velja, da je treba komunikacijsko mrežo krepiti ves čas, da je ta vzpostavljena ne glede na to, ali gre za čas epidemije ali ne. Pri tem je treba poskrbeti tako za tehnično raven (ustrezne komunikacijske povezave) kot organizacijsko (časovno načrtovanje).

Situacijo nekateri svetovalni delavci vidijo kot priložnost za nove *uvide in razmislek o strokovnih rešitvah in morebitnih sistemskih spremembah* na področju šolstva (preverjanje in ocenjevanje znanja, vzgojno delovanje v šoli, obremenjenost učencev, delo z otroki oz. mladostniki iz ranljivih skupin ipd.).

Nekateri svetovalni delavci pa ne nazadnje opozarjajo na *posledice stanja, ki se bodo po njihovem mnenju odražale tudi ob vračanju v vzgojno-izobraževalne ustanove in s katerimi se bodo morali v veliki meri soočiti ravno oni*. Različni strokovnjaki nas opozarjajo, da lahko situacije, ki jih zaznamuje negotovost, kot je epidemija, sprožijo tesnobo tako pri odraslih kot pri otrocih, več je lahko psihične razdražljivosti, občutenja anksioznosti, težav v duševnem zdravju ipd. (gl. Ključne

informacije ... 2020; prim. tudi Lee 2000). Hkrati lahko pričakujemo več stisk, ki bodo posledica že sicer skrhanih odnosov v družinah, povečane brezposelnosti staršev in skrbnikov otrok ipd. Znano je, da se otroci in mladostniki na takšne situacije odzivajo različno. Lahko postanejo bolj razdražljivi, jezni, tesnobni, lahko se umikajo ali, nasprotno, bolj intenzivno iščejo družbo in stik z odraslimi (gl. Kako se pogovarjati z otroki ... 2020). S tega vidika lahko potrdimo, da bodo svetovalne službe ob koncu trenutne situacije še bolj obremenjene z določenimi vprašanji in stiskami posameznikov oz. družin. Zato je že omenjeni razmislek o *stanju in vlogi svetovalne službe v šolah/vrtcih in dijaških domovih ter v skupnosti* nujno potreben. V prihodnje bo treba še *okrepiti razvojno-preventivno delo svetovalne službe* na ravni oddelkov, skupin in vzgojno-izobraževalne ustanove kot celote ter ustvariti pogoje za sodelovanje svetovalne službe z akterji v vzgojno-izobraževalni ustanovi in zunaj nje (gl. Gregorčič Mrvar idr. 2020b).

*Članek je rezultat raziskovalnega dela v okviru raziskovalnega programa P5-0174 Pedagoško-andragoške raziskave – Učenje in izobraževanje za kakovostno življenje v skupnosti, ki ga financira ARRS.*

## Literatura in viri

- Bain, S. F. (2012). School counselors: A review of contemporary issues. *Research in Higher Education Journal*, 18, str. 1–7.
- Carey, J. C., Harris, B., Lee, S. M., in Aluede, O. (ur.) (2017). *International handbook for policy research on school-based counseling*. Cham, Switzerlin: Springer International Publishing AG.
- Epstein, J. L. (1995). School/family/community partnerships: Caring for the children we share. *Phi Delta Kapan*, 76, št. 9, str. 701–712.
- Ermenc, K. S., Kalin, J. in Mažgon, J. (2020). Soočanje ravnateljev z epidemijo covid-19. V: *Refleksije v času virusa Covid-19*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko. Dostopno na: <https://pedagogika-andragogika.ff.uni-lj.si/sites/www.ff.uni-lj.si/files/documents/ravnatelj-covid19.pdf> (pridobljeno 2. 9. 2020).
- Esler, A. N., Godber, Y. in Christenson, S. L. (2002). Best practices in supporting home-school collaboration. V: A. Thomas in J. Grimes (ur.). *Best practices in school psychology IV*. Bethesda, MD: NASP, str. 389–411.
- Fullan, M. in Hargreaves, A. (2000). *Za kaj se je vredno boriti v vaši šoli*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Gregorčič Mrvar, P., Jeznik, K. in Kroflič, R. (2020a). Razmislek o vlogi in pomenu šolskih svetovalnih služb v času epidemije. Dostopno na: <https://pedagogika-andragogika.ff.uni-lj.si/aktualno-covid-19> (pridobljeno 2. 9. 2020).
- Gregorčič Mrvar, P., Jeznik, K., Kalin, J., Kroflič, R., Mažgon, J., Šarić, M. in Šteh, B. (2020b). *Šolska svetovalna služba: stanje in perspektive*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- Gregorčič Mrvar, P., Kalin, J., Mažgon, J., Muršak, J. in Šteh, B. (2016). *Skupnost in šola: vrata se odpirajo v obe smeri*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

- Gregorčič Mrvar, P. in Mažgon, J. (2016). Sodelovanje šolske svetovalne službe s posamezniki in institucijami v skupnosti. *Sodobna pedagogika*, 67, št. 1, str. 38–57.
- Gregorčič Mrvar, P. in Resman, M. (2019). Vloga pedagoga kot šolskega svetovalnega delavca v vzgojno-izobraževalni ustanovi. *Sodobna pedagogika*, 70, št. 1, str. 10–33.
- Hargreaves, A. in Fullan, M. (2020). Professional capital after the pandemic: revisiting and revising classic understandings of teachers' work. *Journal of Professional Capital and Community*, 5, št. 3/4, str. 327–336. Dostopno na: <https://doi.org/10.1108/JPCC-06-2020-0039> (pridobljeno 19. 11. 2020).
- Kalin, J., Skubic Ermenc, K. in Mažgon, J. (2021). Izzivi vodenja šole v času izredni razmer. *Sodobna pedagogika*, 72, posebna številka, v tisku.
- Kalin, J., Govekar Okoliš, J., Mažgon, J., Mrvar, P., Resman, M. in Šteh, B. (2009). *Izzivi in smernice kakovostnega sodelovanja med šolo in starši*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Kako se pogovarjati z otroki o koronavirusu SARS-COV-2 (COVID-19)?* (2020). Dostopno na: <https://www.nijz.si/sl/kako-se-pogovarjati-z-otroki-o-koronavirusu-sars-cov-2-covid-19> (pridobljeno 30. 3. 2020).
- Ključne informacije: Koronavirus (SARS-CoV-2)*. (2020). Dostopno na: <https://www.nijz.si/sl/koronavirus-2019-ncov> (pridobljeno 30. 3. 2020).
- Köse, A. (2017). Conducting needs assessments to identify necessary school-based counseling services. V: J. C. Carey, B. Harris, S. M. Lee in O. Aluede. (ur.). *International handbook for policy research on school-based counseling*. Cham, Switzerland: Springer International Publishing AG, str. 87–104.
- Lee, J. (2020). Mental health effects of school closures during COVID-19. *Child & Adolescent Health*, 4, št. 6, str. 421.
- Polak, A. (2007). *Timsko delo v vzgoji in izobraževanju*. Ljubljana: Modrijan.
- Savitz-Romer, M., Rowan-Kenyon, H. T., Nicola, T. P., Carroll, S. in Hecht, L. (2020). *Expanding support beyond the virtual classroom: Lessons and recommendations from school counselors during the COVID-19 crisis*. Harvard Graduate School of Education in Boston College Lynch School of Education and Human Development. Dostopno na: <https://www.gse.harvard.edu/sites/default/files/documents/School-Counseling-Covid-19-Report.pdf> (pridobljeno 19. 10. 2020).
- Sheridan, S. M., Napolitano, S. A. in Swearer, S. M. (2002). Best practices in school-community partnerships. V: A. Thomas in J. Grimes (ur.). *Best practices in school psychology IV*. Bethesda, MD: National Association of School Psychologists, str. 321–336.
- School counseling during COVID-19*. (2020). Dostopno na: <https://www.schoolcounselor.org/school-counselors/professional-development/learn-more/covid-update> (pridobljeno 20. 5. 2020).
- Šarić, M. in Gregorčič Mrvar, P. (2020). *Nekaj predlogov za delo šolske svetovalne službe v času izolacije zaradi epidemije*. Dostopno na: <https://pedagogika-andragogika.ff.uni-lj.si/aktualno-covid-19> (pridobljeno 2. 9. 2020).
- Šteh, B., Kalin, J. in Čepič, R. (2019). Status učiteljev in učiteljskega poklica: pogledi od znotraj. V: J. Kalin in R. Čepič (ur.). *Poklicni razvoj učiteljev, Ugled in transverzalne kompetence*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Pedagoška fakulteta Univerze na Reki, str. 47–66.
- Valenčič Zuljan, M., Vogrinc, J., Cotič, M., Fošnarič, S. in Peklaj, C. (2011). *Sistemski vidiki izobraževanja pedagoških delavcev*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Petra GREGORČIČ MRVAR (University of Ljubljana, Faculty of Arts, Slovenia)

Katja JEZNIK (University of Ljubljana, Faculty of Arts, Slovenia)

Marjeta ŠARIČ (University of Ljubljana, Faculty of Arts, Slovenia)

Barbara ŠTEH (University of Ljubljana, Faculty of Arts, Slovenia))

## **COUNSELLORS' COPING WITH COVID-19 EPIDEMICS**

**Abstract:** Life and work in educational institutions, including the work of school counselling service, changed suddenly due to the Covid-19 epidemics. The classes were conducted online, and the educational processes, along with the work of the school counselling service, had been thwarted and altered in many ways. A number of previous evaluation studies have shown that the long-established school counselling tradition in the educational institutions is welcomed and well received already in the normal circumstances. The aim of this article is to present the results of the study on the ways the school counsellors had been coping with the questions, challenges, and problems that have arisen in the time of distance learning and counselling. The study was conducted with an on-line questionnaire in April 2020. The non-random sample consisted of 328 school counsellors. The results have shown that, in the period of the epidemics in the spring, the school counsellors were important actors in solving different situations related to: relationships between adults (parents) and children or adolescents; school learning; teachers' educational dilemmas and questions regarding distance school work; and to the management of the educational institution.

**Keywords:** school counsellors, Covid-19 epidemic, counselling work, challenges and problems, cooperation

**Email for correspondence:** [petra.gregorcicmrvar@ff.uni-lj.si](mailto:petra.gregorcicmrvar@ff.uni-lj.si)